

Sort Amerikadan alınmış sortun təbii parçalanmasından alınan xəttədən çoxsaylı seçmə yolu ilə yaradılmış və 2009-cu ildə rayonlaşdırılmışdır.

Sort yarımkolformalı olub, bitkinin hündürlüyü illərdən asılı olaraq 52-110 sm-dir. Kollanma normaldır. Gövdəsinin rəngi açıq yaşıldır. Aşağıda yerləşən paxlalar yer səthindən 15-19 sm hündürlükdə yerləşir. Mexaniki yığıma yararlıdır. Yarpaqları yaşıl, forması yumurtavaridir, kənarları seyrək dalğalıdır. Çiçəyi ağ, paxlaları açıq yaşıl, düz, ucu azca əyilmiş formadadır.

Bitkidə paxlaların sayı 25-135 ədəddir, göy noxud çıxımı yüksəkdir, noxudun dadı şirin, rəngi açıq yaşıl, perqament təbəqəsi olmur, konservə yararlıdır. Toxumun rəngi sarı, azca yaşıla çaları var, forması oval, 1000 ədəd toxumun kütləsi 310-330 qramdır. Sort çox məhsuldar, xəstəliyə tam davamlı, dən bəcəyinə nisbətən davamlıdır.



Sort tez yetişəndir, vegetasiya müddəti payızda əkdikdə 140 gün, erkən yazda əkdikdə isə 72-75 gündür.

Respublikanın müxtəlif bölgələrində sortun əmtəə məhsuldarlığı 92-101,2 s/ha, toxum məhsulu isə 32,3 s/ha-dır.

Sortun göy noxudunda quru maddə 22,0%, ümumi şəkər 4,7%, vitamin C 28,8 mq %, nişasta 4,6%, zülal 4,6 %-dir. Toxumunda isə ümumi zülalın miqdarı 26,3 %, nişasta 40,8% və yağ 1,5 %-dir.

Sort üçün ən yaxşı sələf bitkisi taxıl, cərgəarası becərilən bitkilər, mətbəx çuğunduru və s. hesab edilir. Göy noxudun özü isə paxlalılardan başqa bütün bitkilərə sələf ola bilər.

Sort respublika ərazisi üçün rayonlaşdırılmışdır.

Tərəvəz noxudu əkilən sahələr əgər payızda əkiləcəksə sələf bitkisi yığılan kimi sahə disklənməli (6-8 sm dərinlikdə), bundan sonra sahə 27-30 sm dərinlikdə şumlanmalıdır, erkən yazda əkiləcəksə payızda dondurma şumu 27-30 sm dərinlikdə şumlanmalıdır. Arat edilmiş sahədə səpin aparmaq üçün 20-30 ton peyin və mineral gübrələrin nəzərdə tutulmuş normasının 60%-i sahəyə səpilib 25-27 sm dərinlikdə ACPM-14-5 kotanı ilə şumlama aparılır və dərhal sonra malalanaraq səpinə hazırlanır. Bərkimiş torpaqlarda 10-12 sm dərinlikdə kultivasiya edilir, malalanır sonra isə səpin aparılır.

Tərəvəz noxudu şaxtaya (-8°C-yə qədər) və soyuğa davamlı bitkidir. Ona görə

də payızda səpin aparılması məsləhətdir. Bu vaxt aparılan əkinlərdə bitkinin xəstəliyə tutulma ehtimalı (əsasən unlu şəh) az olur, eyni zamanda aralıq bitki kimi becərilir və torpaqdan səmərəli istifadə olunur, yazda yığıldıqdan sonra yerinə başqa bitkilər əkilir.

Toxum materialı səpinqabağı təmizlənir, cücərmə qabiliyyəti yoxlanır Toxumun təmizliyi 97-99%, cücərmə enerjisi 95-99% olmalıdır. Toxumlar səpindən qabaq Kortiram forte, Yunqo forte 3-5 q/kq, Kemdazin, Takistin (50%-li Karbandazim) 1-1,5 q/kq, Fundazol, Benolex (50%-li benomil 2 q/kq preparatlarından biri ilə dərmanmalıdır. 27- Sortu becərmək üçün torpaq səpinə tam hazırlandıqdan sonra, səpin bölgələrdən asılı olaraq – Abşeron və Lənkəran-Astara bölgəsi üçün 15-20 oktyabr, yazda 25-30 fevral, Quba-Xaçmaz bölgəsi üçün isə 5-10 martda aparılır. Səpin norması 350000 ədəd toxum (80-100 kq), səpin sxemi isə 45x10 sm və 30+30+30+50x10 sm-dir.

Toxumlar SO-4,2, SPUN-8, SPC-6 və SZ-3,6 taxıl səpənlə də səpilə bilər. Torpağa basdırılma dərinliyi 3-5 sm-dir.

Tərəvəz noxuduna qulluq işləri-torpağın yumşaldılması əlaqsiz saxlanması, yemləmə gübrələrinin verilməsi, əgər bitki sıx səpilərsə seyrəldilməsi, xəstəlik və zərərvericilərlə mübarizə, vaxtlı-vaxtında suvarmadan ibarətdir.

Vegetasiya ərzində bitkiyə iki dəfə yemləmə gübrələri vermək lazımdır. Birinci yemləməni kütləvi çıxışdan 12-15 gün sonra,

ikinci yemləməni isə qönçələmə dövründə vermək məsləhətdir. Tərəvəz noxudu torpaqda 30 kq/ha azot toplayır. Ona görə də azotun ən yüksək dozası 30 kq-dır Təsiredici maddə hesabı ilə fosfor və kalium gübrələri (P₆₀ K₄₀) verilməsi işləri aparılır. Bölgələrdən asılı olaraq vegetasiya müddətində 4-6 dəfə suvarma aparılır. Su norması hektara 350-900 m³ arasında dəyişir.

Təhlükəli zərərverici sayılan dənyeyen böcəyə qarşı çiçəkləmə fazasında yeni Bİ-58, Poliqor, Korumaqoz (40%-li dimetorat) 1-1,5 l/ha, Desis, Dentis (25 q/l Beltametrin) 0,5 l/ha, şumi alfa (50 q/l Esfenvaleriat)-0,2-0,3 l/ha preparatlarından biri ilə çiləmə aparılır.

Respublikanın suvarılan zonalarında noxud bitkisinin cərgəaralarının becərilməsi kütləvi cücərti alınandan sonra, yəni bitkilərin hündürlüyü 10 sm olduqdan sonra başlamaq lazımdır. Vegetasiya ərzində 3-4 dəfə yumşaltma və dibdoldurma aparılmalıdır.

Digər paxlalı bitkilərə baxanda tərəvəz noxudu və paxlasında məhsulun yetişməsi eyni vaxtda gedir. 1-ci yığma paxlaların 80%-i yetişir. Yığım kütləvi çiçəkləmədən 8-10 gün sonra aparılmalıdır. Bu müddətdə göy noxudun tərkibində şəkərin miqdarı çox olur. Yığım vaxtında aparmaq lazımdır ki, yeni paxlalılar əmələ gəlsin.

Tərəvəz noxudu toxumunu taxıl yığan kombaynla yığmaq olar, o şərtlə ki, döyən aqreqat qabaqcadan nizamlanmalıdır.

Toxumluq sahədə torpaq becərilməsi və qulluq əmtəəlik məhsulda kimi aparılır. Fərq ondadır ki, suvarma əmtəliyə nisbətən artıq verilir.



Sortun toxumçuluğu metodik qaydalara əsasən aparılır, yəni təmiz və yüksək reproduksiya toxum almaq üçün dolu, təmizlənmiş, yüksək cücərmə qabiliyyətinə malik toxumdan istifadə edilməlidir. Sortun təmizliyini aparmaq üçün nəsl ikillik qiymətləndirilməli və 2 dəfə aprovasiya aparılmalıdır. Toxum yığımı kütləvi şəkildə 1-2 dəfəyə aparılır. Sortun toxumları adi şəraitdə cücərmə qabiliyyətini 3-4 il ərzində saxlaya bilər.



*Azərbaycan Respublikası
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
Tərəvəzçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu*



**Tərəvəz
noxudunun
NAMİQ
sortu**